Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen saaristolaiksi. Hallituksen esityksessä HE 166/2026 vp ehdotetaan säädettäväksi uusi saaristolaki ja voimassa oleva laki saariston kehityksen edistämisestä kumottaisiin.

Esityksen tavoitteena on edistää saariston elinvoimaa ja vastata muuttuneeseen toimintaympäristöön saaristossa ja yhteiskunnassa. Ehdotetussa laissa säädettäisiin kuntien ja hyvinvointialueiden velvollisuudesta huolehtia siitä, että saariston vakituisilla asukkailla on käytettävissään palvelut saariston erityisolot huomioon ottaen sekä siitä, että saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteet otetaan huomioon saaristoa koskevassa päätöksenteossa. Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös, että saariston erityisolosuhteet on otettava huomioon tuen tarvetta lisäävänä tekijänä muun lainsäädännön tukitoimien suunnittelussa ja kohdennuksessa sekä siitä, että saaristoa ja siihen kuuluvia vesialueita koskevissa alueidenkäyttölain mukaisissa kaavoissa ja muissa suunnitelmissa on otettava huomioon saaristolaissa säädetyt tavoitteet. Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös avustuksesta saariston luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön hoitoon. Laissa ehdotetaan säädettäväksi lisäksi valtioneuvoston velvollisuudesta saattaa eduskunta ajan tasalle antamalla eduskunnalle saariston tilanne- ja kehityskuva. Lisäksi laissa ehdotetaan säädettäväksi parlamentaarisesta saaristoasian neuvottelukunnasta, jonka valtioneuvosto asettaisi.

Ympäristöministeriö on ollut mukana lain valmistelun työryhmässä sekä muutoinkin tiiviissä asiantuntijayhteistyössä lainvalmistelun aikana. Ympäristöministeriö on myös lausunut luonnoksesta hallituksen esitykseksi uudesta saaristolaista sekä valtioneuvoston asetuksesta saaristoasiain neuvottelukunnasta.

Ympäristöministeriön jo aiemmassa lausunnossaan esittämän näkemyksen mukaan laissa tulisi varmistaa, ettei mahdollisteta päällekkäisyyksiä luonnon- tai kulttuuriperinnönhoidon muiden rahoitusinstrumenttien (esim. luonnonsuojelulain 9/2023 mukaisten avustusten ja tukien, rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 498/2010 tai alueidenkäyttölain 132/1999 mukaisten avustusten) kanssa eli, ettei avustusta voida myöntää samoihin toimenpiteisiin, joille on myönnetty jo jotain muuta samoihin toimenpiteisiin kohdistuvaa valtion julkista avustusta tai tukea. Päällekkäisen rahoituksen estämisestä on säädetty esim. perinnebiotooppien kunnostukseen ja hoitoon vuosina 2026–2030 myönnettävästä tuesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1333/2025) 6 §:ssä (Tuen myöntämisen edellytykset ja rajoitukset).

Ehdotetun lain 12 §:n 2 momentin mukaan ”Elinvoimakeskukset toimittavat ympäristöministeriölle yhteenvedot hakemuksista”. Ympäristöministeriö pitää edelleen tärkeänä kyseisen säännöksen selkiyttämistä avaamalla perusteluissa sitä, missä vaiheessa yhteenvedot toimitetaan ja mikä niiden vaikutus on, esimerkiksi kirjaamalla perusteluihin, esim. *ennen avustusten myöntämistä elinvoimakeskukset toimittaisivat ympäristöministeriölle yhteenvedot hakemuksista alueellisten määrärahakiintiöiden / avustuskiintiöiden valmistelua ja jakoa varten*.

Lain 12 §:n mukaan ”Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinvoimakeskuksen ohella myös mainitun (valtionavustuslain 688/2001) lain 15 §:ssä säädettyjä valvontatehtäviä.”

Niin ikään aiemman lausunnon mukaisesti ympäristöministeriö toivoo edelleen selkeyttä siihen, miten lain 12 § mukaisiin avustuksiin liittyvät kahden valvovan viranomaisen, Elinvoimakeskuksen ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen, valvontatehtävät jakautuvat, jotta vältetään päällekkäisiä valvontatehtäviä.

HE:n perusteluissa sanotaan 12 §:n 4 momenttiin liittyen, että ”Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus hoitaisi maksamista ja takaisinperintää koskevat valtionavustuslain mukaiset tehtävät. Lisäksi se hoitaisi elinvoimakeskuksen ohella kyseisen lain mukaisia valvontatehtäviä. Säännös vastaisi aiemmin voimassa ollutta säännöstä. Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen valvonta tapahtuisi pääasiassa maksatuksen yhteydessä jälkivalvontana. Se kohdistuisi maksatuspäätökseen sekä maksatukseen liittyviin teknisiin seikkoihin, esimerkiksi tositteiden asianmukaisuuteen.” Ympäristöministeriö ehdottaa erityisesti elinvoimakeskuksen valvontatehtävien täsmentämistä.

Viranomaisten valvontatehtävien jakautumisesta on säädetty esimerkiksi rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta annetun lain (15/2022) 6 ja 7 §:ssä. Lain esitöiden mukaan ”Valvontatehtävät jakautuisivat ELY- ja KEHA-keskusten kesken. ELY-keskukselle kuuluisi esimerkiksi valtionavustuspäätöksen valvonta, joka edellyttää luonnontieteellistä erityisasiantuntemusta. ELY-keskuksen valvontatehtävän merkitys korostuisi esimerkiksi tilanteissa, joissa avustuspäätöksen tavoitteet eivät toteudu.” ”KEHA-keskus hoitaisi toimivaltaisen ELY- keskuksen ohella myös valtionavustuslain mukaiset valtionapuviranomaisen valvontatehtäviä. KEHA-keskuksen valvonta tapahtuisi pääasiassa maksatuksen yhteydessä jälkivalvontana. Se kohdistuisi maksatuspäätökseen sekä maksatukseen liittyviin teknisiin seikkoihin, esimerkiksi tositteiden asianmukaisuuteen”. (HE 154/2021 vp, s. 26–27)

Ympäristöministeriö katsoo, että kaikki muu ympäristöministeriön hallinnonalaa koskevat valmistelun aikana ja lausunnossa luonnoksesta esille nostetut asiat on huomioitu hallituksen esityksessä eduskunnalle saaristolaiksi.

Lisätietoja:
Sanna Andersson
Ympäristöneuvos
Ympäristöministeriö
sanna.andersson@gov.fi
+358 295 250063